

Grimsgaard, C. (2025). Får barnevernets barn medvirke som barn? En dispositivanalyse av fenomenet «barns rett til medvirkning» i en barnevernkontekst. I H. Nordby & B. Øvreid (Red.), *Makt i velferdstekster* (s. 215–236). Fagbokforlaget. DOI: <https://doi.org/10.55669/oa670908>

8

Får barnevernets barn medvirke som barn?

En dispositivanalyse av fenomenet «barns rett til medvirkning» i en barnevernkontekst

Cathrine Grimsgaard

Sammendrag: Formålet med kapitlet er å undersøke hva som virker bestemmende for hvordan barns egne synspunkter og erfaringer får komme til uttrykk og blir håndtert i saker som blir behandlet i barneverns- og fylkesnemnda. Forfatteren vil undersøke dette ved først å konstruere et rettighetsdispositiv og deretter analysere vedtak om omsorgsovertakelse og samvær med tanke på å identifisere hvordan dispositivet legger føringer for en bestemt type praksis.

Nøkkelord: dispositiv, barns rettigheter, barns medvirkning, barnevern, autonomi

Abstract: The purpose of this chapter is to investigate what determines how children's own viewpoints and experiences are expressed and handled in cases processed by county boards. This investigation is conducted by first constructing a rights dispositif and then analysing decisions to identify how the dispositif influences a specific type of practice.

Keywords: children's rights, dispositif, participation, child welfare, autonomy

Innledning

Et grunnleggende prinsipp innenfor norsk barnevern er at barn har rett til å medvirke i egen sak. Gjennom lovverk og styringsdokumenter (Barnevernsloven, 2021, § 1-4; Forskrift om barns medvirkning i barnevernet, 2024) er det lagt føringer for en praksis der barna det gjelder skal gis mulighet til å uttrykke seg i alle faser av saken, og der det de formidler, skal bli lyttet til og tatt på alvor. Dette er et prinsipp det i liten grad stilles spørsmål ved, og som de fleste som arbeider innenfor barnevernet, sier at de slutter seg til (Hasle et al., 2021; Skauge et al., 2024; Skauge & Storhaug, 2024).

Samtidig ser det ut til å være en betydelig diskrepans mellom profesjonsutøveres uttalte tilslutning til prinsippet om barns rett til medvirkning og måten medvirkningen kommer til uttrykk på i konkrete praktiske situasjoner. Både brukerorganisasjoner, tilsynsmyndigheter og forskere har pekt på at det er mange barn som ikke blir tilstrekkelig involvert i saker som angår deres liv. Dette gjelder både i forbindelse med undersøkelse, valg av hjelpetiltak og saker som blir behandlet i barneverns- og helsenemnda (Barneombudet, 2020; Havnen et al., 2020; Helsetilsynet, 2019; Landsforeningen for barnevernsbarn, 2020; Paulsen, 2016).

I et forsøk på å styrke barnevernets praksis på området har det vært satt i verk en rekke fagutviklingsprosjekter (Gulbrandsen et al., 2012; Strandbu, 2011). Det har også vært gjennomført forskningsprosjekter med tanke på å identifisere faktorer som kan virke begrensende på barnas muligheter til å uttrykke seg. Her pekes det blant annet på at Alvoret i sakene barna skal forholde seg til, gjør at mange profesjonsutøvere kvier seg for å involvere dem, og at profesjonsutøverne må være villige til å utfordre etablerte forestillinger om barnas kapasiteter og gi fra seg makt til dem (Backe-Hansen, 2011; Christiansen, 2012; Strandbu, 2011).

Som også Nordby er inne på i denne boken, er det imidlertid få som stiller spørsmål ved *hvorfor* det tilsynelatende er så bred enighet om at barnevernets barn bør medvirke i egen sak, og om det å forholde seg til barn i utsatte og sårbare livssituasjoner som autonome rettighetshavere er den beste måten å forholde seg til dem på.

Formålet med kapittelet

Foucault hevder at mange av fenomenene vi ser på som selvfølgelige, ikke er naturgitte og sanne. De er historiske konstruksjoner vi kan få kunnskap om gjennom å avdekke deres oppkomst. Han sier at dersom vi vil forstå nåtidens fenomener, må vi avklare når og under hvilke omstendigheter de oppstod. En slik analyse kan hjelpe oss å se at det som umiddelbart framstår som den eneste riktige måten å forholde seg til fenomenene på, kun representerer en av mange muligheter (Villadsen, 2004).

Forfatterskapet til Foucault er preget av at han bruker forskjellige metoder til å gjennomføre denne formen for historiske analyser. Dispositivanalysen er en av dem. Med «dispositiv» mener Foucault et nettverk av diskursive og ikke-diskursive elementer som virker sammen og skaper en form for logikk, som får noen måter å tenke og handle på til å framstå som mer naturlige og riktige enn andre (Aamodt, 2015; Eliassen, 2015; Grimsgaard, 2019).

Formålet med dette kapittelet er å bruke Foucaults dispositivanalyse til å undersøke hva som virker bestemmende på hvordan barns synspunkter og erfaringer får komme til uttrykk og blir håndtert i saker som blir behandlet i barneverns- og helsenemnda. Jeg vil argumentere for at denne praksisen er styrt av et rettighetsdispositiv som bidrar til å begrense barnas muligheter til å uttrykke seg og bli tatt på alvor, på måter det er grunn til å tro at nemndsmedlemmene ikke egentlig har ønsket.

Kapittelet består av seks deler. I den første delen vil jeg beskrive kapittelempiri: fjorten vedtak om omsorgsovertakelse og samvær som er fattet av barneverns- og helsenemnda. Deretter følger kapittelempirens analysestrategi, dispositivanalysen. Jeg vil først redegjøre grundigere for hva Foucault mener med begrepet «dispositiv», og hva det innebærer å gjennomføre en dispositivanalyse. Deretter vil jeg konstruere kapittelempirens analytiske begrep, et rettighetsdispositiv, for så å diskutere innholdet i de fjorten vedtakene med tanke på å forstå hvordan dette dispositivet legger føringer for bestemte måter å forholde seg til barns synspunkter og erfaringer. Til slutt vil jeg se nærmere på hvordan det som kommer fram gjennom analysen, kan bidra med nye forståelser av diskrepansen jeg beskrev innledningsvis, mellom profesjonsutøveres uttalte tilslutning til prinsippet om barns rett til medvirkning og det som foregår i konkrete samhandlinger mellom profesjonelle og barn.

Kapittelets empiri: Vedtak om omsorgsovertakelse og samvær fra barneverns- og helsenemnda

Det kanskje mest inngripende tiltaket staten kan iverksette overfor en familie, er å overta omsorgen for barna. Dette skjer kun i de mest alvorlige tilfellene av omsorgssvikt, og det er stilt strenge vilkår for at det skal kunne skje. Barnevernstjenesten kan heller ikke på egen hånd bestemme at et barn må flyttes. Det er barneverns- og helsenemndene som i første instans tar stilling til om vilkårene er oppfylt, og eventuelt fatter vedtak om en omsorgsovertakelse.

Barneverns- og helsenemndene er statlige, domstolsliknende forvaltningsorganer som først og fremst har som oppgave å fatte tvangsvedtak etter barnevernloven. De ble opprettet i 1993 som erstatning for de kommunale og folkevalgte barnevernsnemndene. Det finnes totalt tolv nemnder i Norge. Hver nemnd har et sekretariat og faste ansatte jurister som fungerer som nemndledere. I tillegg er det knyttet et utvalg av alminnelige medlemmer og et utvalg av fagkyndige til den enkelte nemnd. Arbeidsmåten er i stor grad lik domstolenes.

Behandlingen i nemnda starter med at barneverntjenesten sender inn en sak. Dette kan være en begjæring om omsorgsovertakelse, fastsettelse av samvær, plassering i barneverninstitusjon uten samtykke eller pålegg om hjelpetiltak. Når et forslag om tiltak er mottatt, skal nemndlederen snarest mulig beramme et muntlig forhandlingsmøte der alle involverte parter inviteres til å delta. Etter avsluttet forhandling skal nemnda fatte et vedtak så snart som mulig, og senest innen to uker (Barne- og familiedepartementet, u.å.).

Saksbehandlingsreglene for nemndene er inntatt i barnevernlovens kapittel 14. Det følger av denne loven (§ 14-13) at det er den enkelte nemnd som avgjør hvordan det enkelte barnets rett til medvirkning best blir ivaretatt i forbindelse med behandlingen av en sak. Barnet kan uttale seg enten direkte til nemnda, eller gjennom en talsperson eller sakkyndig som er oppnevnt av nemnda. En talsperson er en person barnet vanligvis ikke kjenner, og som heller ikke er involvert i saken. Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets mening, og hvilken vekt den er tillagt i den endelige beslutningen (§ 14-3 og § 14-20).

Dette kapittelets empiri består av fjorten vedtak om omsorgsovertakelse og fastsettelse av samvær, fattet av barneverns- og helsenemnder i perioden februar–juni 2024. Vedtakene er tilfeldig valgt ut fra Lovdata Pro. Det eneste

kriteriet har vært at de skulle være fattet i 2024, og dermed etter ny barnevernlov. Jeg har også lagt vekt på at vedtakene skulle være fattet av flere forskjellige nemnder, og at barna det gjelder, skulle ha ulik alder.

Vedtakene omfatter til sammen tjue barn i alderen to til fjorten år. Ingen av dem bodde sammen med foreldrene på tidspunktet saken deres ble behandlet av nemnda. De bodde enten i fosterhjem, beredskapshjem eller barnevernsinstitusjon. Innledningsvis i vedtakene er det gjort rede for om nemnda mener at den har lagt til rette for barnas medvirkning, og på hvilke måter. I de tilfellene der det ikke er lagt til rette for at barna skulle få medvirke, eller at barna ikke har ønsket det, er det begrunnet hvorfor.

Ifølge vedtakene har fem av barna hatt samtale med nemnda. De er i alderen åtte til fjorten år. Fire av dem har snakket med nemndleder én gang. Det femte barnet, ei jente på fjorten år, har vært tilkjent partsrettigheter. Hun har avgitt partsforklaring og har ellers vært representert ved sin prosessfullmektige.

Fire barn har hatt samtale med en talsperson. Samtalen foregikk enten i fosterhjemmet der barna bodde, på Teams eller i barnehagen. Barna er i alderen fem til ni år. Hver av dem har hatt én samtale med sin talsperson.

Når det gjelder de barna som verken har hatt samtale med nemndleder eller talsperson, er det fire som har fått tilbud om dette, men har avslått. De er i alderen åtte til tretten år. Ifølge vedtakene har barna uttalt seg ved tidligere behandlinger av saken, og har gitt uttrykk for at de syntes det var tilstrekkelig.

Syv barn har ikke fått tilbud om å medvirke. De er mellom to og seks år. Nemndene har vurdert at de ikke var i stand til å danne seg et meningsbærende standpunkt i saken innenfor rammene av en samtale. Dette er begrunnet med henvisning til barnas alder og modenhet, eller deres begrensede språkferdigheter.

I vedtakene er barnas ytringer stort sett formidlet enten gjennom utdrag fra talspersonenes rapporter til nemndene eller gjennom korte redegjørelser for hva barna har sagt til nemndlederne. Det er bare i ett vedtak at noe av det barnet har sagt, er gjengitt direkte.

Det er viktig å være oppmerksom på at denne typen vedtak har en ganske knapp form. Kravet er at de skal gi et forsvarlig bilde av saken, samtidig som de skal være korte og presise. Vedtakene jeg har analysert, gjengir derfor ikke alt som foregikk i de muntlige forhandlingsmøtene. Dette innebærer at det kan være sider ved nemndmedlemmenes måter å forholde seg til barnas medvirkningsrett, som ikke kommer fram i det som er skrevet.

Jeg ser imidlertid ikke dette som et problem. Målet med kapittelet er ikke å undersøke enkeltmenneskers handlinger, men å få tak i det mønsteret som danner en logikk som lar noen måter å forholde seg til barnas medvirkningsrett fremstå som riktigere og mer naturlige enn andre.

Selv om nemndsvedtakene er lastet ned via et offentlig register, er de kun tilgjengelige for en avgrenset gruppe, brukere med «pro» tilgang. Vedtakene er anonymisert og inneholder ikke personopplysninger som fødested, bosted, landopprinnelse eller kulturell og religiøs bakgrunn. Det framkommer imidlertid hvilket kjønn barna har, når barn og foreldre er født, og hvilken nemnd som har behandlet saken. Vedtakene inneholder også opplysninger om familiens liv, ofte over flere år. Det vil derfor være en mulighet for at noen som leser vedtakene, kan kjenne personer igjen.

For å ivareta barn og foreldres konfidensialitet har jeg derfor valgt å anonymisere innholdet fullt ut. Jeg har lagt vekt på å ikke skrive noe som kan gjøre enkeltindivider eller familier identifiserbare.

Kapittelets analysestrategi: Dispositivanalyse

Som jeg beskrev innledningsvis, viser begrepet «dispositiv» til et nettverk av forbindelseslinjer mellom forskjelligartede elementer av både diskursiv og ikke-diskursiv art. Dette kan blant annet inkludere institusjoner, lover, administrative tiltak og vitenskapelige utsagn. Ifølge Foucault er et viktig kjennetegn ved dispositivet dets strategiske funksjon. Med det mener han at det oppstår som svar på en krise. Det er noe i samfunnet som blir opplevd som så problematisk at det må gjøres noe med, samtidig som det ikke er åpenbart hva som er riktig å gjøre. De etablerte forståelsesrammene strekker ikke til (Grimsgaard, 2019).

Et godt eksempel på hvordan et dispositiv oppstår og virker, er å finne i Foucaults analyse av fenomenet galskap. I boken *Galskapens historie* (1999), som ble utgitt i 1973, prøver han å forstå hva som ligger til grunn for at synet på galskap har endret seg fra at de gale ble sett på som en naturlig del av samfunnet, til at de ble stadig mer utstøtt og isolert. Foucault viser at det i forbindelse med framveksten av opplysningstiden og troen på den menneskelige fornuft,

oppstod et behov for å kunne forklare galskapens ufornuft på en fornuftig måte. Løsningen ble å forholde seg til galskap som en sykdom. Samtidig begynte man å se på sinnssykdom som et fenomen som hører hjemme i en bestemt type institusjon, asyl, og å gjøre sinnssykdom til gjenstand for en bestemt type vitensform, psykiatrien.

Foucault hevder at grunnen til at de tre elementene sinnssykdom, asyl og psykiatri har fått så stor påvirkning på hvordan vi i dag tenker om galskap, ikke er å finne i hvordan de virker hver for seg, men i hvordan de virker sammen. Han sier at de er bundet sammen gjennom et nettverk av forbindelseslinjer som gjør at de påvirker hverandre, og at det kun er gjennom tilstedeværelsen av dette nettverket, som Foucault betegner som et utskillelsedispositiv, at det fullt ut er mulig å forstå isoleringen av de gale i vårt samfunn.

Gjennom analysen avdekker Foucault en overordnet logikk som «... virker normerende på sin 'omverden' ved at indføre bestemte dispositioner i denne» (Raffnsøe & Gudmand-Høyer, 2005, s. 154). Dette er en logikk som har oppstått gjennom sosial handling, og som derfor egentlig ikke er skapt av noen. Samtidig får den fenomenene vi studerer til å fremstå i et bestemt normativt lys (Deleuze, 1992).

Et dispositiv er dermed ikke noe som finnes der ute, som vi bare kan få øye på. Det er en abstrakt struktur som må konstrueres (Villadsen, 2008). Som jeg var inne på i innledningen til kapittelet, skjer dette som oftest med utgangspunkt i et historisk materiale. Poenget er da ikke å beskrive hvordan noe var, men å kunne si noe om nåtiden gjennom å forstå *hvorfor* noe har blitt slik det er.

Når det gjelder hvordan man bør gå frem for å gjennomføre en disposisivanalyse, gir Foucault ingen analyseredskaper som kan brukes direkte. Han overlater til den enkelte å finne ut av dette på bakgrunn av egne interesser og behov (Grimsgaard, 2019). I dette kapittelet har jeg valgt å først konstruere et rettighetsdispositiv. Deretter vil jeg analysere vedtakene fra barnevern – og helsenemndene med tanke på å identifisere hvordan dette dispositive kan ha virket styrende på hvordan nemndmedlemmene har forholdt seg til barnas medvirkningsrett.

Et rettighetsdispositiv

Den moderne forståelsen av rettigheter har sine røtter i den tenkning som preget opplysningstiden i Europa på 1700-tallet. Dette er en tenkning som frem-

hever mennesket som et rasjonelt og autonomt individ, i stand til å snakke for seg selv og handle ut fra egne interesser og behov. Disse egenskapene tilskrev man i utgangspunktet bare voksne menn (Wall, 2017).

Samtidig som man argumenterte for rettigheter som noe universelt, var derfor mange grupper ekskludert. De ble oppfattet som å ikke ha de egenskapene som skulle til for å kunne ivareta sine egne interesser. Som en konsekvens av grusomhetene under andre verdenskrig, særlig i forbindelse med Holocaust, oppstod det imidlertid et behov for å etablere nye forståelser av hva det innebærer for mennesker å ha rettigheter, og hvilke mennesker som kan ha dem.

På 1950-tallet oppstod Viljesteorien. Den er på mange måter en videreføring av opplysningstidens forståelse, som knytter rettigheter til bestemte egenskaper, særlig rasjonalitet og fornuft (Quennerstedt, 2010). Teorien ble videreutviklet av Hart, som legger vekt på hvordan det autonome mennesket kan velge mellom å kreve sin rett eller la det være. Selv om teorien inkluderer flere nye grupper som rettighetsbærere, er den kritisert for å formidle en majoritetsorientert rettighetsforståelse som også virker ekskluderende.

Etter hvert vokste også interessedeorien frem (Skjørten, 2016). Den tar utgangspunkt i at når det gjelder grupper som mangler evne til å utøve sine rettigheter, blant annet barn, er det gruppenes interesser, ikke deres evne til å vurdere egne interesser og foreta valg, som skal begrunne deres rettigheter. Teorien knytter interesser til plikter. For eksempel gir den voksne en plikt til å ivareta barns interesser. På den måten uttrykker den en mer paternalistisk forståelse av hva det betyr å ha rettigheter.

Borgerrettighetsbevegelsene på 1970-tallet førte med seg enda en rettighetsforståelse. Denne tar utgangspunkt i at undertrykte grupper er i stand til å mobilisere og organisere seg selv. Målet med å tilkjenne nye grupper rettigheter, er ikke å bidra til likhet, men å overvinne en historisk eksklusjon gjennom å anerkjenne mangfold (Wall, 2017).

Tanken om at barn skal ha rettigheter, er samtidig relativt ny. Den første erklæringen som ga barn selvstendige rettigheter, var Genève-deklarasjonen. Den ble vedtatt av Folkeforbundet i 1924 og formulerer en rekke grunnleggende rettigheter man på det tidspunktet mente burde være oppfylt for at barn skulle kunne utvikle seg normalt og leve gode liv, blant annet retten til mat, helsehjelp og et trygt sted å bo (Wall, 2017; Ursin & Ellingsen, 2021).

Andre verdenskrig bidro til en bevissthet om at barndommen ikke kan isoleres i et trygt, privat rom. På samme måte som voksne, ble også barn ofre

for vold og folkemord. De trengte ikke bare rettigheter til å bli beskyttet *av* voksne, men også rettigheter som kunne gi beskyttelse *fra* dem. I 1959 vedtok FNs generalforsamling derfor en ny deklarasjon. Den utvidet barnas rettigheter til også å omfatte beskyttelse mot vold, misbruk og diskriminering.

De to deklarasjonene kan leses som uttrykk for en økt bevissthet om og anerkjennelse av at samfunnet har en forpliktelse overfor barn – ikke som subjekter som kan hevde sine rettigheter, men som objekter for paternalistisk bekymring og omsorg. Etter hvert oppstod en økende oppmerksomhet mot barn som en marginalisert gruppe. Det ble argumentert for at barn ikke bare har behov for rettigheter som kan sikre at voksne tar vare på dem, men også rettigheter som kan gjøre dem i stand til å ta aktivt del i samfunnslivet og uttrykke sine egne synspunkter og behov (Josefsson, 2016; Larsen, 2002; Wall, 2008).

I forbindelse med FNs internasjonale barneår i 1979 ble det tatt initiativ til å lage en konvensjon om barns rettigheter. Den ble vedtatt i 1989 og skiller seg fra de tidligere deklarasjonene ved at rettighetene ikke bare er knyttet til barnas behov for beskyttelse og omsorg, men også til deres behov for å øve innflytelse over eget liv. Dette kommer spesielt tydelig til uttrykk i konvensjonens artikkel 12, som gir barn som er i stand til å danne egne synspunkter, en ubetinget rett til fritt å gi uttrykk for disse i alle saker som berører dem. Artikkelen gir også voksne en plikt til å lytte til det barna formidler og tillegge det betydning i samsvar med barnas alder og modenhet (Barnekonvensjonen, 1989).

Artikkel 12 har hatt stor betydning for et endret syn på barn. Fra å være passive rettighetsbærere og rettslige objekter, gir den dem status som rettighetssubjekter. Den anerkjenner barnet som et fullverdig menneske, med integritet, personlighet og evner til å delta aktivt på de fleste samfunnsområder – fra skole, barnehage og familie til saker som representerer alvorlige inngrep i deres liv, som en omsorgsovertakelse.

Barnekonvensjonen ble til i en tid da det skjedde store endringer i synet på barn og barndom på en rekke samfunnsområder. Forskere innen fag som psykologi, sosiologi, pedagogikk og antropologi bidro til det som ofte blir omtalt som et paradigmeskifte i forståelsen av barn og barndom (Sommer, 2003). Sentralt i dette skiftet var at barn skulle ses som subjekter fra fødselen av, og ikke bare som objekter for voksnes omsorg og beskyttelse (James et al., 1997). Diskurser som betrakter barn som kompetente sosiale aktører, fikk økende innflytelse innen forskning, barnepolitikk og barnefaglige miljøer.

På verdensbasis regnes Barnekonvensjonen i dag som det mest innflytelsesrike dokumentet når det gjelder reguleringen av barns rettigheter. Den ble ratifisert av Norge i 1991, innarbeidet i vår menneskerettslov i 2003 og inkludert i Grunnloven i 2014. Siden den ble ratifisert, har den også vært en sentral premissleverandør for barnevernets praksis. Skiftet fra paternalisme mot autonomi har blant annet kommet til uttrykk gjennom flere endringer i barnevernloven, der anerkjennelsen av barnet som en egen bærer av rettigheter og som et eget rettssubjekt kontinuerlig har blitt forsterket og tydeliggjort.

For eksempel vedtok Stortinget i 2013 en ny bestemmelse som tydeliggjorde barnevernets plikt til ikke bare å snakke med barn, men å gi dem mulighet til å medvirke under hele saken (Prop. 106 L (2012–2013)). I 2018 tilkom også et krav om at det skal fremgå av et vedtak hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Bakgrunnen for endringen var at, til tross for gjeldende lovregulering, tydet praksis på at barn i barnevernet ikke fikk medvirke i ønsket grad.

I 2018 ble det også vedtatt at barnevernloven skulle være en rettighetslov for barn. Samtidig ble det gitt tydeligere regler for hvordan barns medvirkningsrett skulle forstås og praktiseres (Prop. 169 L (2016–2017)). Innføringen av ny barnevernslov i 2023 videreførte og forsterket denne utviklingen (Prop. 133 L (2020–2021)). Loven inneholder blant annet bestemmelser om at barn har rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke og uten at foreldrene er informert på forhånd (§ 1-4). Det er også foretatt en styrking av barns rett til partsstatus, og en tydeliggjøring av sammenhengen mellom barns medvirkning og deres rettssikkerhet. En ny medvirkningsforskrift ble innført i 2024, med mer detaljerte krav til hvordan barnevernet skal tilrettelegge for og ivareta barns medvirkningsrett i alle faser av en sak.

Diskusjon

Som jeg har beskrevet tidligere i kapittelet, er målet med å konstruere et dispositiv ikke å beskrive hvordan noe var, men å få tak i *hvorfor* noe har blitt slik det er. Gjennom konstruksjonen av rettighetsdispositivet har jeg vist hvordan det gjennom de siste hundre årene har skjedd en gradvis dreining

fra å se på barn som rettighetsobjekter til å se dem som rettighetssubjekter. Drivkreftene i denne utviklingen har vært endringer som har foregått på en rekke samfunnsområder, og det blir stort sett forstått som en ønsket og villet endring.

Som dispositiv er barns medvirkningsrett samtidig ikke bare en overordnet verdi eller en juridisk struktur, men et bestemt blikk, som legger føringer for bestemte måter å forholde seg til barn som rettighetssubjekter. Spørsmålet blir da hvilket handlingsrom dispositivet skaper, og hvordan det former barnevern- og helsenemndas forståelser av hva det er naturlig og riktig å gjøre.

En styring i retning av å forholde seg til barna som autonome og rasjonelle aktører

For barnevernets barn er retten til medvirkning rettslig forankret både i Barnekonvensjonens artikkel 12, Grunnlovens § 104 og i barnevernlovens § 1-4. Det sentrale her er at det enkelte barnet skal få uttale seg i sin sak, og at det enkelte barnets mening skal tillegges betydning som en av flere faktorer som kan opplyse saken. Det er med andre ord lagt tydelige føringer for at retten til medvirkning skal forstås som en individuell og selvstendig rett.

Som dispositiv fremstår denne retten imidlertid ikke som et fenomen som tar hensyn til det individuelle og konkrete barnet, men som en generell og overordnet strategi, som legger føringer for bestemte måter å forholde seg til alle barn på (Aamodt, 2015). Dette betyr at før nemndmedlemmene kommer i kontakt med et konkret barn, er det allerede bestemt hva medvirkning skal bety for dette barnet, og hvilke betingelser som må være oppfylt for at det kan bli møtt som et rettighetssubjekt.

Gjennom konstruksjonen av dispositivet har jeg synliggjort hvordan disse betingelsene historisk har vært knyttet til at individet må være bærer av bestemte typer egenskaper. Flere forfattere (Abebe, 2021; Spyrou, 2019; Wall, 2017) har pekt på at den måten vi i dag tenker og snakker om barns rettigheter, har mye til felles med den rettighetsforståelsen som oppstod under opplysningstiden, og som senere har preget vestlig liberal tenkning. Det er en forståelse som fremhever mennesket som et rasjonelt og autonomt individ, som er i stand til å snakke for seg selv og handle ut fra egne behov og interesser. Mens behovet for rettigheter tidligere som oftest ble begrunnet med barns utsatthet for å bli rammet av voksnes handlinger, blir det i dag først og

fremst begrunnet med barns evner til å delta aktivt i samfunnet og til å stå opp for seg selv.

I vedtakene jeg har analysert, var det bare tretten av tjue barn som ble vurdert å ha disse egenskapene, og som dermed fikk tilbud om å medvirke. Av disse var det ni som takket ja, og fire som takket nei. Ifølge vedtakene var grunnen til at noen av barna takket nei, at de hadde medvirket i tidligere behandlinger av saken og syntes det var nok. Det står ikke noe i vedtakene om på hvilket grunnlag barna gjorde disse vurderingene. Det er heller ingen opplysninger som tilsier at noen har snakket med barna om deres opplevelser av de forrige samtale.

Slik det er beskrevet, framstår barnas beslutninger først og fremst som et resultat av en individuell og rasjonell vurdering, som uttrykk for deres kapasiteter til å ivareta egne interesser og foreta frie valg.

Samtidig var det syv barn som ble vurdert å mangle de egenskapene som skal til for å bli møtt som et selvstendig, rasjonelt individ. På grunn av lav alder, begrensede språkferdigheter eller lavt funksjonsnivå, fikk de aldri noen mulighet til selv å ta stilling til om de selv ønsket å benytte seg av sin medvirkningsrett. De er beskrevet som barn som ikke er i stand til å gjøre seg opp en mening om livssituasjonen sin, eller å gi uttrykk for sine meninger på en måte som er forståelig for andre.

I tråd med de rammene dispositivet skaper, trekker nemndmedlemmene denne konklusjonen uten noen gang å ha truffet barna, og uten at dette tilsynelatende blir problematisert. Det tas for gitt at det å ikke være i stand til å uttrykke sine meninger på en klar og forståelig måte, er uforenlig med å bli møtt som et rettighetssubjekt. Formelt sett har imidlertid disse barna den samme retten til å bli lyttet til og tatt på alvor, som barn som er i stand til å uttrykke seg på en klar og forståelig måte.

Det finnes bare én legitim måte for barnevernets barn å medvirke på

Et tegn på autonomi ser med andre ord ut til å være at man er i stand til å bruke språket til å uttrykke seg utvetydig, meningsfullt og klart. På denne måten legges det føringer for en standardisering av barneverns- og helsenemndas praksis, der den eneste legitime måten barna kan medvirke på, er gjennom å delta i en samtale med en voksen.

En slik forståelse kommer blant annet til uttrykk i en informasjonsfilm på barneverns- og helsenemndas nettside (bvhn.no), som henvender seg til

barn som venter på å få saken sin behandlet i nemnda. Filmen handler om en gutt og ei jente som har blitt akutt plassert i et beredskapshjem. De får besøk av en saksbehandler fra barneverntjenesten, som informerer dem om at barneverns- og helsenemnda snart skal ta stilling til hvor de videre skal bo, og hva slags kontakt de skal ha med foreldrene. Hun informerer dem også om deres medvirkningsrett, og hva det innebærer å snakke med en talsperson eller lederen for nemnda. Jenta sier at hun vil snakke med en talsperson, mens gutten velger å snakke med lederen for nemnda. Saksbehandleren understreker at samtalene er frivillige, og at barna selv bestemmer hva de vil si.

De neste to scenene i filmen viser disse samtalene. Barnet og den voksne sitter rolig sammen rundt et bord. Den voksne har en notatblokk og en blyant og skriver ned det barnet sier. På bordet står en skål med kjeks. Barnet har et glass saft foran seg, den voksne en kopp kaffe. Jenta sier at hun har det bra, men at hun helst vil bo hjemme. Gutten sier at han gleder seg til å dra på fisketur med beredskapsfaren, og er spent på hva nemnda kommer til å bestemme.

Sett i lys av alvoret i barnas livssituasjon, er det bemerkelsesverdig hvor harmonisk disse samtalene er fremstilt. Barna gir inntrykk av å være rolige og fornøyde. De viser ingen tegn på at de føler seg usikre eller ukomfortable i situasjonen, eller at de er sinte eller lei seg. De sitter pent på stolen sin og opptrer stort sett slik vi forventer at en voksen samtalepartner vil opptre.

Samtalene som er gjengitt i vedtakene jeg har analysert, bærer preg av å være formet av den samme forståelsen. Slik de er beskrevet, framstår de nærmest som en teknisk handling der det er den voksne som stiller spørsmålene og barnet som svarer. Det er lite som tyder på at det har funnet sted noen form for dialog. I en samtale med en talsperson blir en åtte år gammel jente bedt om å svare på følgende spørsmål: «Når du skal treffe mamma, hva kjenner du på da, kan du si litt om hvordan du opplever det?» «Hvor vil du bo nå i tiden framover?» «Dersom du ikke skal bo med mamma, vil du da møte henne?» «Hvor ofte og hvor lenge synes du samværene skal være?»

En samtale mellom en nemndleder og en åtte år gammel gutt forløper omtrent på samme måte. Samtalen foregår på Teams med guttens beredskapsfar til stede. Nemndslederen sier: «Det skal nå bestemmes om du fortsatt skal være i beredskapshjemmet eller om du skal tilbake til mamma – hva mener du? Det skal også bestemmes om du skal møte mamma, ha samvær, nå. Hva mener du om det?»

Ut fra måten spørsmålene blir stilt på, blir det skapt et inntrykk av at det samtale dreier seg om, er relativt enkle saksforhold barn som har de nødvendige egenskapene, relativt enkelt og greit kan ta stilling til. På denne måten fungerer rettighetsdispositivet som en styringsform som kan bidra til å tilsløre mye av det alvoret som preger barnas liv. Sett fra deres perspektiv dreier spørsmålene seg trolig ikke først og fremst om praktiske problemstillinger det lett kan finnes løsninger på, men om selve grunnlaget for deres eksistens: hvem de skal bo hos til daglig, og hva slags relasjon de skal ha til foreldrene sine. Dette er problemstillinger som sjelden lar seg artikulere i et enkelt og rasjonelt språk.

Ifølge det Foucault (1999) beskriver er dispositivet ikke bare et verktøy for ytre kontroll, men også for selvstyring og selvutvikling. Det bidrar til å danne våre ideer om oss selv og hvordan vi skal være. Når barn styres i retning av at det bare er en bestemt type svar som er tillatt, kan det være naturlig å tenke at barn som opplever at de ikke er i stand til å gi de svarene situasjonen krever, i stedet velger å ikke si noe.

I flere av vedtakene er det beskrevet samtaler med barn som enten svarer at de ikke vet, eller at de ikke har noe å si. En samtale mellom en nemndsleder og en 13 år gammel jente er beskrevet slik:

Barn svarte innledningsvis at hun er kjent med at saken gjelder forslag om omsorgsovertakelse, og at hun vet hva dette innebærer. På spørsmål om hva hun tenker om at barnevernstjenesten har foreslått omsorgsovertakelse, svarte hun vet ikke helt.

Videre er det referert:

Barn ble spurt om hvordan hun har det hos tante, som hun bor hos, og hun svarte at hun har det fint. Hun ville ikke si noe mer om det. På spørsmål om det er andre hun heller ville bodd hos enn tante, dersom hun fikk velge selv, svarte hun vet ikke helt.

Nemnda konkluderer med at jenta har medvirket, men at man ikke kan ta så mye hensyn til det hun har sagt. Tausheten hennes blir sett på som et tegn på at hun mangler noe av den fornuft og rasjonalitet som skal til for å gjøre seg opp en klar og tydelig mening om at staten vil overta omsorgen for henne.

Det stilles ingen spørsmål ved betydningen av rammene rundt samtalen, eller om det kan ha vært andre aspekter ved livssituasjonen jenta ønsket å snakke med nemndlederen om.

I et vedtak er deler av et referat fra en samtale mellom en talsperson og en fem år gammel gutt gjengitt. Samtalen dreier seg om hvem han vil bo hos. Talspersonen skriver: «Samtalen tar fort en annen retning enn det jeg spør om, selv om jeg prøver å komme inn på temaene vi skal snakke om». Nemnda konkluderer med at gutten ikke har forutsetninger for å forstå hvor det er best for ham å bo, og at de derfor har valgt å ikke tillegge det han formidler avgjørende vekt.

En like aktuell fortolkning av det som foregikk, kunne ha vært at gutten ikke fant talspersonens spørsmål relevante. Han kan ha hatt andre ting han ønsket å snakke med henne om, men som hun, gitt den logikken som styrte hennes forståelse av samtalen, ikke greide å fange opp. I vedtaket står det at han har medvirket, men har han det?

Når vi samtidig vet at de fleste samtalene finner sted innenfor rammen av en time, og at samtalepartneren er en person barnet som oftest aldri før har møtt, er det kanskje heller ikke så rart at noen av de barna som har deltatt i samtaler i forbindelse med tidligere behandlinger av sakene sine, takker nei til å delta i en ny.

I lys av en slik forståelse vil det å si nei kunne være en vel så aktiv måte å medvirke på som å sitte pent i en sofa og si at man har det bra. I vedtakene står det imidlertid at barna ikke har medvirket.

En mistenksom holdning til barns utsagn

Samtidig som barns medvirkningsrett blir ansett å være universell, forutsetter den implisitt et voksent, autonomt subjekt. Den amerikanske teologen John Wall (2008) sier at den måten barn er løftet ut av en marginalisert posisjon på, er ved å bli tilskrevet egenskaper som tradisjonelt bare har vært tilskrevet voksne. Ut fra det som er beskrevet i de to foregående avsnittene, kan det se ut til at det stilles store krav til barn for at de skal bli anerkjent og møtt som et rettighetssubjekt og at det er opp til barna å bevise at de har de egenskapene som skal til. På denne måten bidrar rettighetsdispositivet også til en styring i retning av en mistenksom måte å forholde seg til barn på.

Et mønster som går igjen i vedtakene jeg har analysert, er at barn som uttrykker seg uklart eller tvetydig, blir vurdert som lite pålitelige. I flere vedtak blir det påpekt at det ikke er samsvar mellom det barna formidler i nemnda og det de har formidlet tidligere. Det blir også bemerket at det ikke er samsvar mellom det barna sier og reaksjonene de viser. Det konkluderes med at barna har medvirket, og at nemnda har tatt barnas mening inn over seg, men at man ikke har funnet å kunne tillegge den avgjørende betydning. For meg som leser er det vanskelig å forstå på hvilke måter dette har skjedd. Det er naturlig å tenke at også barna ville opplevd det slik, og at de, dersom de ble spurt, ville svart at de ikke hadde medvirket.

En 12 år gammel gutt har i samtale med lederen for nemnda sagt at han ønsket å treffe moren tolv ganger i året og faren seks. I redegjørelsen for hvilken betydning guttens mening er tillagt, sier nemnda at den legger vekt på det han sier, men ikke avgjørende vekt. Grunnen er at det han sier står i motstrid til kroppslige reaksjoner han har vist i form av uro etter samvær. Det blir også pekt på at gutten tidligere har sagt at han ikke vil ha samvær med foreldrene. Nemnda konkluderer med at det er usikkert om gutten forstår hva tolv ganger betyr, og at han er for ung til å forstå de følelsesmessige konsekvensene av så mange samvær.

Mistenksomheten retter seg samtidig ikke bare mot barnas kompetanse, men også mot deres motiver. De blir mistenkt for å være forledet til å si ting de ikke mener, for å være svært lette å påvirke eller manipulere, og for å være styrt av umiddelbare impulser og behov. Ei 11 år gammel jente har over tid gitt uttrykk for at hun vil ha like mange samvær med moren og faren. Nemnda vurderer at dette ikke er uttrykk for hennes egentlige vilje, men for hennes rettferdighetssans. De beslutter å legge noe vekt på det hun sier, men ikke følge det helt.

En gutt på 9 år har uttalt seg flere ganger, både til nemnda og til de ansatte på institusjonen der han bor. Han sier at han savner moren, og er klar og konsis på at han vil flytte hjem til henne. Nemnda uttaler at den har sett hen til barnets mening og har tillagt den vekt, men at omsorgsovertakelse er det beste. Gutten sier også at hvis han ikke kan bo hos moren, ønsker han å treffe henne fire timer hver uke. Nemnda setter samvær til tre timer, én gang i måneden. På spørsmål om han ønsker å ha med en person når han skal treffe moren, svarer gutten nei. Nemnda vurderer at det bør være med en tilsynsperson.

Det kan se ut som om det særlig blir sådd tvil om barnas troverdighet når de oppfører seg på en «ikke-voksen» måte. Dette fører til at barna blir krenket i sin rolle som kunnskapsbærere (Fricker, 2007). Det at barnevernet mener foreldrenes omsorgsevner er for dårlige, behøver ikke å bety at barna opplever det slik. Barna kan også oppleve situasjonen hjemme som uholdbar, selv om barnevernet ikke finner situasjonen alvorlig mangelfull eller skadelig. Dispositivet tilbyr ikke noe språk som kan gyldiggjøre slike perspektiver.

Avslutning

Formålet med kapittelet har vært å undersøke hva som virker bestemmende for hvordan barns egne synspunkter og erfaringer får komme til uttrykk og blir håndtert i 14 saker som er behandlet i barneverns- og fylkesnemnda. Jeg har undersøkt dette ved først å konstruere et rettighetsdispositiv og deretter analysere vedtakene med tanke på å identifisere hvordan dispositivet legger føringer for en bestemt type praksis. Formålet har ikke vært å argumentere for at dispositivet finnes, men å bidra med et blikk som kan gjøre det mulig å identifisere hvilken praksis som blir foretrukket og gjentatt framfor andre (Aamodt, 2015).

Bakgrunnen for at jeg ønsket å undersøke dette, er forskning som viser at det er en stor diskrepans mellom profesjonsutøveres uttalte tilslutning til prinsippet om barns rett til medvirkning og det som foregår i konkrete samhandlinger mellom profesjonelle og barn. Jeg har ønsket å bidra med et perspektiv som kan hjelpe oss å forstå denne diskrepansen som uttrykk for noe annet enn en mangel ved de profesjonelles praksis.

Analysen viser at når barns rett til medvirkning fremstår som et dispositiv, bidrar det til en styringsform som legger føringer for en praksis der barna ikke tilkjennes rettigheter som barn, men som mest mulig lik voksne. Det er ikke i kraft av deres erfaringer som barn, men i kraft av deres likhet med voksne, at barn blir lyttet til og tatt på alvor. På denne måten bidrar dispositivet til å undergrave den praksisen det var ment å skulle forsterke, nemlig en praksis der barnevernets barn blir tatt på alvor som selvstendige, autonome subjekter.

Som jeg tidligere har vært inne på, representerer dispositivet en styringsform der det ikke finnes noe subjekt bak maktutøvelsen. Dette betyr at dersom vi vil forstå den omtalte diskrepansen mellom profesjonsutøveres uttalte tilslutning til barns rett til medvirkning og det som skjer i konkrete samhandlinger mellom profesjonelle og barn, bør vi verken rette et kritisk blikk mot profesjonsutøverne eller barnevernet som institusjon, men mot den formen for styring som kommer til uttrykk som naturlige og selvfølgelig måter å tenke og handle på.

Sagt på en annen måte: Det er ved å rette oppmerksomheten mot det usynlige som binder sammen det som trer frem i tale og handling, at profesjonsutøvere kan bli i stand til å oppdage hva de er forpliktet til. Slik Foucault beskriver det, er dispositivet styrende, men ikke determinerende. Det er her muligheten til endring ligger. Profesjonsutøvere kan alltid velge å handle annerledes. Hvis det ikke var tilfelle, ville det ikke vært nødvendig med noen styring.

Referanser

- Abebe, T. (2021). Konseptualisering av «Aktørskap» i Barndomsstudier. I I. K. Sørenssen, T. Abebe & M. Ursin (Red.), *Barndomsstudier i norsk kontekst: Tverrfaglige tilnæringer* (s. 281–303). Gyldendal Akademisk.
- Backe-Hansen, E. (2011). Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang. (NOVA-notat til NOU 2011: 20 Ungdom, makt og medvirkning.) https://www.regjeringen.no/contentassets/e68e3849077544e0a23f060916e2e3f2/no/sved/backe-hansen_elisabeth_litteraturgjennomgang.pdf
- Barne- og familiedepartementet. (u.å.). *Barneverns- og helsenemnda*. Hentet 01.04.2025 fra <https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/etater-og-virksomheter-under-barne-og-likestillingsdepartementet/fylkesnemndene-for-sosiale-saker/id418110/>
- Barnekonvensjonen (1989). Konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989 nr 1 Multilateral). Lovdata. <https://lovdata.no/traktat/1989-11-20-1>
- Barneombudet. (2020). *De tror vi er shitkids*. <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf>
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Barnevernsloven (2021). Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn og unge som aktører? *Norges Barnevern*, 89(1–2), 16–30. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-01-02-03>
- Deleuze, G. (1992). What is a dispositif? I T. J. Armstrong (Red.), *Michel Foucault Philosopher*. Harvester Wheatsheaf.
- Eliassen, K. O. (2015). *Foucaults begreper*. Scandinavian Academic Press.
- Forskrift om barns medvirkning i barnevernet (2024). *Forskrift om barns medvirkning i barnevernet*. (FOR-2023-10-12-1631). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2023-10-12-1631/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Foucault, M. (1999). *Galskapens historie*. Gyldendal.
- Grimsgaard (2019). SMIL- en ny form for usynliggjøring. I M. Pettersvold & S. Østrem (Red.), *Problembarna. Metoder og manualer i barnehage, skole og barnevern* (s. 194–212). Cappelen Damm Akademisk.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S. & Ulvik, O. S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42(3–4). <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/424>
- Hart, H. L. A. (1955). Are There Any Natural Rights? *Philosophical Review* 64(2): 175–191.
- Hasle, B., Olson, B. H., Høiseith, J. R. & Kildal, C. (2021). Profesjonelles barnesyn – en utfordring for barnets medvirkning? *Fontene forskning*, 14(1), 4–17.
- Havnen, K. J. S., Christiansen, Ø., Ljones, E. H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F. & Vis, S. A. (2020). Barnevernets undersøkelsesarbeid: Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid. (Delrapport 5). <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005143>

- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. <http://www.helsetilsynet.no>
- James, A. & Prout, A. (Red.). (1997). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. The Falmer Press.
- Josefsson, J. (2016). *Children at the borders*. Linköping University.
- Landsforeningen for barnevernsbarn. (2020). *Drømmebarnevernet*. Landsforeningen for barnevernsbarn.
- Larsen, G. (2002). Barnevern i 100 år. Et overblikk på lovreformhistorien. Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Avdeling for kriminologi, Universitetet i Oslo, K-serien (2)
- NOU 2023: 7 (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>
- Paulsen, V. (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene Forskning*, 9(1), 4–15
- Prop. 106 L (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Prop. 133 L (2020–2021). Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven. *Barne- og familiedepartementet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>
- Prop. 169 L (2016–2017). *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>
- Quennerstedt, A. (2010). «Children, but not really humans? Critical reflections on the hampering effects of the '3 p's'». *International Journal of Children's Rights*.
- Raffinøe, S. & Gudmand-Høyer, M. (2005). Dispositivanalyse: en historisk socialanalytisk hos Foucault. I A. Esmark, C. B. Laustsen & N. Å. Andersen (Red.), *Poststrukturalistiske analysestrategier* (s. 153–176). Roskilde Universitetsforlag.
- Regjeringen. (2021). *Hurdalsplattformen og Arbeiderparti-regjeringens politiske prioriteringer 2021–2025*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hurdalsplattformen/id2877252/>
- Skauge, B., & Storhaug, A. S. (2024). How do child welfare workers understand and practice child participation? *Child & Family Social Work*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/cfs.13167>
- Skauge, B., Fauske, H. & Storhaug, A. S. (2024). Which participation practices can be found in child welfare service records? *Journal of Public Child Welfare*. <https://doi.org/10.1080/15548732.2024.2306150>
- Skjørten, K. (2016). Mellom beskyttelse og selvbestemmelse. Barns rettigheter i foreldretviser om bosted og samvær. I I. Ik Dahl & V. B. Strand (Red.). *Rettigheter i velferdsstaten. Begreper, trender, teorier*. Kap. 7 s. 167–182. Gyldendal Akademisk.
- Sommer, D. (2003). *Barndomspsykologiske facetter*. Systime Akademisk.
- Spyrou, S. (2019). An ontological turn for childhood studies? *Children & Society*, 33(4), s. 316–323. <https://doi.org/10.1111/chso.12292>
- Statens helsetilsyn. (2019). *Det å reise vasker øynene – Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Helsetilsynet.

- Strandbu, A. (2011). *Barns deltakelse: hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Universitetsforlaget.
- Ursin, M. & Ellingsen, I. T. (2021). Å bli sett, hørt og få bestemme: Barn som rettighetssubjekt i det norske barnevernet. I I. K. Sørensen, T. Abebe & M. Ursin (Red.). *Barndomsstudier i norsk kontekst: Tverrfaglige tilnærminger*. Gyldendal.
- Villadsen, K. (2004). *Det sociale arbejdes genealogi: om kampen for at gjøre fattige og udstøtte til frie mennesker*. Hans Reitzel.
- Villadsen, K. (2008). Doing without state and civil society as universals: 'Dispositifs' of care beyond the classic sector divide. *Journal of Civil Society*, 4(1), s. 171–191.
- Wall, J. (2008). Human rights in light of childhood. *International Journal of Children's Rights*, 16, 523–543. <https://doi.org/10.1163/157181808X312122>
- Wall, J. (2017). *Children's rights: Today's global challenge*. Rowman & Littlefield.
- Aamodt, H. (2015). Brukermedvirkning i barneverntjenesten – en dispositiv analyse. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 17(2), 70–86. <https://doi.org/10.7146/tfa.v17i2.108993>